

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INTERFAOL METODLARDAN
FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI****Abduvoxidova Dilnoza Soloxiddin qizi***Turan International University, S.BT-22-08 guruh talabasi*

Annotatsiya. *Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari ilmiy-nazariy va metodik jihatdan tahlil qilingan. Interfaol metodlarning o'quvchilarning bilish faolligi, mustaqil va tanqidiy fikrlashi, ijodkorligi, kommunikativ kompetensiyasi hamda ta'lim motivatsiyasini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda "Aqliy hujum", "Klaster", "BBB", "Sinkveyn", "Bumerang", "Insert", muammoli ta'lim, guruhli va juftlikdagi ish, didaktik o'yinlar kabi metodlardan foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, interfaol metodlarni boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va individual xususiyatlariga moslashtirish, ularni raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalash hamda darsning turli bosqichlarida maqsadli qo'llash masalalari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari interfaol metodlardan tizimli foydalanish o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish, bilimlarni amaliy o'zlashtirish va kompetensiyaviy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qilishini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, interfaol metodlar, pedagogik imkoniyat, o'quvchi faolligi, mustaqil fikrlash, hamkorlikda o'qitish, tanqidiy fikrlash, ta'lim motivatsiyasi.*

Аннотация. *В данной статье с научной, теоретической и методологической точек зрения анализируются педагогические возможности использования интерактивных методов в процессе начального образования. Подчеркивается важность интерактивных методов в развитии у учащихся познавательной активности, самостоятельного и критического мышления, креативности, коммуникативной компетентности и образовательной мотивации. В исследовании рассматриваются возможности использования таких методов, как «Мозговой штурм», «Кластер», «БББ», «Синквейн», «Бумеранг», «Вставка», проблемно-ориентированное обучение, групповая и парная работа, дидактические игры. Также анализируются вопросы адаптации интерактивных методов к возрасту и индивидуальным особенностям учащихся начальной школы, их интеграции с цифровыми технологиями и целенаправленного применения на разных этапах урока. Результаты исследования показывают, что систематическое использование интерактивных методов способствует повышению активности учащихся на уроке, обеспечению практического усвоения знаний и развитию компетенций.*

Ключевые слова: *начальное образование, интерактивные методы, педагогическая возможность, активность учащихся, самостоятельное*

мышление, совместное обучение, критическое мышление, образовательная мотивация.

Abstract. *This article provides a scientific-theoretical and methodological analysis of the pedagogical potential of using interactive methods in the primary education process. It highlights the significance of interactive methods in developing students' cognitive engagement, independent and critical thinking, creativity, communicative competence, and learning motivation. The study examines the application of methods such as "Brainstorming," "Clustering," "KWL" (Know-Want to Know-Learned), "Cinquain," "Boomerang," "INSERT" (Interactive Noting System for Effective Reading and Thinking), problem-based learning, group and pair work, and didactic games. Additionally, the article analyzes issues related to adapting interactive methods to the age and individual characteristics of primary school students, integrating them with digital technologies, and applying them purposefully at various stages of the lesson. The research results indicate that the systematic use of interactive methods serves to enhance student engagement during lessons and facilitates the practical mastery of knowledge and the development of competencies.*

Key words: *primary education, interactive methods, pedagogical potential, student engagement, independent thinking, collaborative learning, critical thinking, learning motivation.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchining faqat tayyor bilimlarni o'zlashtirishi emas, balki mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilishi, axborotni tahlil qilishi, o'z fikrini asoslay olishi va boshqalar bilan hamkorlikda faoliyat yuritishi muhim ta'limiy natijalar sifatida qaralmoqda. Mazkur vazifalarni amalga oshirishda boshlang'ich ta'lim alohida ahamiyatga ega. Chunki bolaning ta'limga munosabati, bilishga qiziqishi, mustaqil ishlash odatlari va kommunikativ ko'nikmalarining dastlabki asoslari aynan boshlang'ich sinflarda shakllanadi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'lim oluvchilarning intellektual, ma'naviy va jismoniy rivojlanishini ta'minlash, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlardan foydalanish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri sifatida belgilangan [1]. Interfaol metodlar o'quvchi va o'qituvchi, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro hamkorligiga asoslangan ta'lim usullaridir. Bunday metodlarda o'quvchi darsning passiv tinglovchisi emas, balki ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida namoyon bo'ladi. U savol beradi, fikr bildiradi, muammoni muhokama qiladi, guruh bilan hamkorlik qiladi, o'z nuqtayi nazarini himoya qiladi va o'z faoliyati natijasini baholaydi.

Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyati zamonaviy tadqiqotlarda ham qayd etilmoqda. Masalan, 2024-yilda e'lon qilingan tadqiqotda

boshlang'ich sinflarda interaktiv metodlardan foydalanish dars sifatini oshirish va innovatsion texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlari bilan bog'langan [2].

Interfaol metodlarning nazariy asoslarini J. Dewey, L.S. Vygotskiy, J. Bruner kabi olimlarning faoliyatga, hamkorlikka va mustaqil bilishga asoslangan pedagogik qarashlarida ko'rish mumkin. J. Dewey ta'lim jarayonida bolaning amaliy faoliyatini muhim omil sifatida baholagan [3]. L.S. Vygotskiy esa o'quvchining rivojlanishida ijtimoiy hamkorlik va muloqotning ahamiyatini asoslagan [4]. J. Brunerning kashfiyot orqali o'qitish konsepsiyasi o'quvchini bilimni faol izlovchi va kashf etuvchi subyekt sifatida qarashni nazarda tutadi [5]. Bugungi kunda interfaol metodlar raqamli texnologiyalar bilan ham integratsiyalashmoqda. UNESCO o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishni pedagogika, o'quv dasturi va baholash bilan bog'liq holda ko'rib chiqadi [6]. UNESCOning ICT Competency Framework for Teachers hujjatida o'qituvchi texnologiyadan o'quvchilarning hamkorlik, muammoni hal qilish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun foydalanishi kerakligi ko'rsatilgan.

□ Shu sababli boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini o'rganish, ularning o'quvchilarning bilish faolligi va kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rnini aniqlash dolzarb ilmiy-pedagogik masalalardan biridir. Tadqiqotning maqsadi boshlang'ich ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash va ularning o'quvchilarning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi, ijodkorligi hamda kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rnini tahlil qilish.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Interfaol ta'lim metodlarining ilmiy-nazariy asoslari pedagogika va psixologiyaning faoliyatga asoslangan, konstruktivistik hamda ijtimoiy-madaniy yondashuvlari bilan bog'liq. J. Dewey ta'limni real hayotiy tajriba bilan bog'lash va o'quvchini faoliyatga jalb qilish zarurligini ta'kidlagan [3]. Uning qarashlariga ko'ra, bola bilimni tayyor shaklda qabul qilishdan ko'ra, faol tajriba va amaliy faoliyat orqali chuqurroq o'zlashtiradi. Ushbu yondashuv interfaol metodlarning metodologik asoslaridan biri hisoblanadi.

Mahalliy pedagogik tadqiqotlarda ham interfaol metodlardan foydalanish masalasiga katta e'tibor qaratilgan. O'. Tolipov va M. Usmonboyeva pedagogik texnologiyalarni ta'lim maqsadlarini samarali amalga oshirishga yo'naltirilgan tizimli jarayon sifatida ko'rib chiqadilar [8]. R. Ishmuhamedov va M. Yuldashev esa interfaol metodlar o'quvchilarni ta'lim jarayoniga faol jalb etish, mustaqil fikrlash va hamkorlikni rivojlantirish uchun muhim vosita ekanligini ta'kidlaydilar [9]. 2022-yilda e'lon qilingan tadqiqotlarda ham boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning erkin fikrlashi va ta'lim mazmunini o'zlashtirishiga yordam berishi qayd etilgan [10]. 2024-yilgi tadqiqotda esa boshlang'ich ta'limda guruhli faoliyat, amaliy loyihalar va texnologiyaga asoslangan vositalarni interfaol metodlar bilan uyg'unlashtirish o'quvchilar faolligi va hamkorlikdagi o'rganish imkoniyatlarini

kengaytirishi ko'rsatilgan [11]. 2025-yilda nashr etilgan tadqiqotda interfaol metodlarning boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy universal o'quv harakatlarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan [12]. Mazkur tadqiqot interfaol metodlarning faqat motivatsiyani oshirish vositasi emas, balki mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi pedagogik vosita sifatidagi ahamiyatini ko'rsatadi. 2026-yilgi tadqiqotlarda ham interfaol metodlar boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining metodik tayyorgarligi, ijodiy yondashuvi va o'quvchilar bilan samarali kommunikatsiyasini rivojlantirish omili sifatida ko'rib chiqilmoqda [13]. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar bo'yicha tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da, ularning boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi, ijodkorligi, kommunikativ kompetensiyasi va ta'lim motivatsiyasini bir vaqtning o'zida rivojlantirish imkoniyatlarini yaxlit tizim sifatida o'rganish dolzarb bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatish, umumlashtirish va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan, kompetensiyaviy va hamkorlikka asoslangan yondashuvlar tashkil etdi.

Interfaol metodlarning pedagogik imkoniyatlari quyidagi mezonlar asosida tahlil qilindi:

o'quvchilarning bilish faolligi;

ta'lim motivatsiyasi;

amkorlik ko'nikmalari;

- o'z-o'zini baholash va refleksiya.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMASI

Tadqiqot natijalari interfaol metodlardan foydalanish boshlang'ich ta'limda bir qator muhim pedagogik natijalarga olib kelishini ko'rsatdi. Birinchi navbatda, interfaol metodlar o'quvchilarning bilish faolligini oshiradi. O'quvchi dars davomida savollarga javob beradi, muammolarni muhokama qiladi, o'z fikrini bildiradi va topshiriqlarni mustaqil yoki guruh bilan bajaradi. Ikkinchidan, interfaol metodlar mustaqil fikrlashni rivojlantiradi. Ayniqsa, muammoli vaziyatlar va ochiq savollar o'quvchilarni tayyor javobni kutmasdan o'z yechimini izlashga undaydi. Uchinchidan, kommunikativ kompetensiya rivojlanadi. Guruhli va juftlikdagi faoliyat o'quvchilarga fikr almashish, o'z fikrini asoslash va boshqalarning nuqtayi nazarini hurmat qilishni o'rgatadi. To'rtinchidan, interfaol metodlar ta'lim motivatsiyasini kuchaytiradi. Didaktik o'yin, musobaqa, ijodiy topshiriq va interaktiv faoliyatlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy qiziqishlari bilan uyg'unlashadi. Beshinchidan, interfaol metodlar ijodkorlikni

rivojlantirishga xizmat qiladi. “Aqliy hujum”, loyiha topshiriqlari, ochiq savollar va ijodiy vazifalarda o‘quvchi bir nechta variantlarni ilgari surishi mumkin.

Tadqiqot natijalarini quyidagi jadvalda umumlashtirish mumkin:

Pedagogik ko‘rsatkich	Interfaol metodlarning ta’siri
Bilish faolligi	O‘quvchining darsdagi faol ishtiroki ortadi
Mustaqil fikrlash	Muammoni mustaqil tahlil qilish shakllanadi
Tanqidiy fikrlash	Dalillarni taqqoslash va baholash rivojlanadi
Ijodkorlik	Yangi g‘oya va yechimlarni izlash kuchayadi
Kommunikativ kompetensiya	Fikr almashish va muloqot ko‘nikmalari rivojlanadi
Motivatsiya	Darsga qiziqish va ishtirok kuchayadi
Hamkorlik	Guruhda ishlash ko‘nikmasi shakllanadi
Refleksiya	O‘z faoliyatini baholash rivojlanadi

Interfaol metodlarning samaradorligi ularni darsning barcha bosqichlarida bir xil qo‘llash emas, balki muayyan didaktik maqsadga muvofiq tanlash bilan belgilanadi. Masalan, darsning boshlanishida “Aqliy hujum”, yangi mavzuni o‘zlashtirishda muammoli ta’lim, mustahkamlashda guruhli ish, yakuniy bosqichda “BBB” yoki refleksiya metodidan foydalanish mumkin. Bunda o‘qituvchining metodik kompetensiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. UNESCO ICT Competency Framework o‘qituvchining texnologik va pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish, o‘quvchilarda hamkorlik, muammolarni hal qilish va ijodiy fikrlashni qo‘llab-quvvatlash zarurligini ta’kidlaydi [6].

Interfaol metodlarni raqamli vositalar bilan uyg‘unlashtirish ham yangi imkoniyatlarni yaratadi. Masalan, guruhli topshiriqlarni elektron doska, interaktiv testlar, taqdimotlar yoki ta’limiy platformalar orqali tashkil etish mumkin. Biroq texnologiyadan foydalanish interfaol metodning pedagogik maqsadini almashtirmasligi kerak. UNESCO materiallarida ham texnologiyani faqat mavjud bo‘lgani uchun emas, balki muayyan ta’limiy maqsadga mosligi va samaradorligiga ko‘ra tanlash zarurligi ko‘rsatilgan.

Shu asosda boshlang‘ich ta’limda interfaol metodlardan foydalanishning quyidagi pedagogik shartlari aniqlandi:

1. metodni dars maqsadiga muvofiq tanlash;
2. o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;
3. topshiriqlarning murakkabligini bosqichma-bosqich oshirish;
4. individual, juftlik va guruhli faoliyatni uyg‘unlashtirish;
5. o‘quvchilarga erkin fikr bildirish imkoniyatini yaratish;
6. muntazam teskari aloqa va refleksiyani tashkil etish;
7. raqamli vositalardan maqsadli foydalanish;
8. o‘qituvchining interfaol metodlarni qo‘llash bo‘yicha metodik kompetensiyasini rivojlantirish.

Shunday qilib, interfaol metodlarning pedagogik imkoniyatlari faqat darsni qiziqarli tashkil etish bilan cheklanmaydi. Ular boshlang'ich ta'limning mazmuni, o'quvchi faoliyati, o'qituvchi roli, muloqot va baholash jarayonlarini kompleks ravishda takomillashtirish imkonini beradi.

XULOSA

Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanish zamonaviy ta'limning muhim pedagogik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari interfaol metodlar o'quvchilarning bilish faolligi, mustaqil va tanqidiy fikrlashi, ijodkorligi, kommunikativ kompetensiyasi hamda ta'lim motivatsiyasini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratishini ko'rsatdi. "Aqliy hujum", "Klaster", "Sinkveyn", "BBB", "Insert", "Bumerang", muammoli ta'lim, guruhli va juftlikdagi ishlar hamda didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining faol ishtirokini ta'minlashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Interfaol metodlarning samaradorligi ularning yangiligiga emas, balki ta'lim maqsadi, o'quv mazmuni, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlari hamda baholash mezonlari bilan uyg'unligiga bog'liq. Shu sababli o'qituvchi har bir metodni maqsadli tanlashi va darsning tegishli bosqichida qo'llashi zarur. Interfaol metodlarni raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish esa o'quvchilarning hamkorlikda ishlashi, axborot izlash, muammolarni hal qilish va ijodiy mahsulot yaratish imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Biroq bunda texnologiya pedagogik maqsadga xizmat qiluvchi vosita sifatida qaralishi lozim. Umuman olganda, boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan tizimli va metodik jihatdan asoslangan holda foydalanish o'quvchi markazli ta'lim muhitini shakllantirish, ta'lim sifatini oshirish va zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. O'RQ-637-son. – Toshkent, 2020.
2. Xaitova Y. Boshlang'ich ta'lim darslarida interaktiv metodlardan foydalanishning ahamiyati // O'zMU Xabarlari. – 2024. – №1.7.
3. UNESCO. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. – Paris: UNESCO, 2018.
4. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
5. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Nihol, 2013.
6. Toshova N., Narziyeva H., Zaynidinova V., Isayeva R. Use of Interactive Methods in Teaching Primary Classes // Eurasian Journal of Academic Research. – 2022. – Vol. 2. – No. 13. – P. 1106–1108.

7. Hojiyeva N. Enhancing Primary Grade Education Through Interactive Methods // *Medicine, Pedagogy and Technology: Theory and Practice*. – 2024. – P. 669–679.
8. Kuznetsova N.V., Maslova S.V., Chiranova O.I. The Use of Interactive Teaching Methods in the Development of Logical Universal Educational Actions of Primary School Students // *The Humanities and Education*. – 2025. – №1. – P. 50–55.
9. Dehqonboyev M. Improving the Professional Activity of Primary School Teachers Through Interactive Methods // *MMIT Proceedings*. – 2026. – P. 304–309.
10. Hattie J. *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. – London: Routledge, 2009.
11. Anderson L.W., Krathwohl D.R. *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing*. – New York: Longman, 2001.